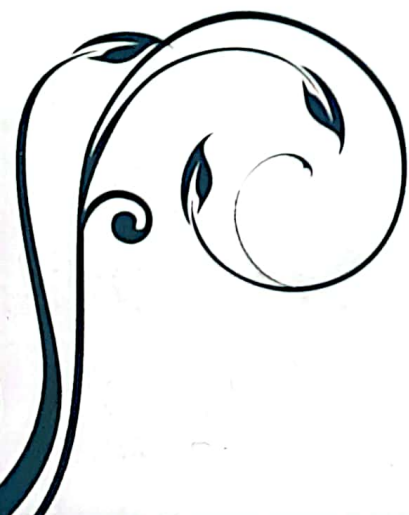

Hatvani Kalendárium

2022.

HATVANI KALENDÁRIUM

2022.

Kiadja az

TARTALOMJEGYZÉK

Az összefogás megmutatta a hatvaniak segítőkézségét – beszélgetés Horváth Richárd polgármesterrel	3
Tartalomjegyzék	9
1. fejezet – KALENDÁRIUM	11
Újévi köszöntő – Hivatalos és állami ünnepek – Tanítási szünetek	12
Főszerkesztői beköszöntő	13
Sinkovics Erika: Kalendárium 2022 - Ez történt a 2021-es év hónapjaiban	14
Gondolatébresztő sorok – Tózsér Péter: Az életminőség fontosabb, mint a magas életszínvonal	38
Farmosi László: Ajánlás Grassalkovich grófnak	40
2. fejezet – LAPOK HATVAN MÚLTJÁBÓL	41
Kassa András: A boldogi leletegyüttes	42
Demény-Dittel Lajos: Adatok a hatvani premontrei prépostság történetéből	46
D. Mezey Alice: Az Árpád-kori kőkenyési premontrei prépostság épületmaradványai barokk falakban	62
Víg Tibor: Hatvan három megye határán – Nagyhatvan, Kishatvan kérdése a középkorban	70
Szelei László: MÁV pályavárosok – üzemorvosok a hatvani állomáson	76
Széplaki Sándor: Klebelsberg öröksége	87
Papp Gyula: Katolikus napok Hatvanban	93
Kőkeny Ferenc – Gál Andrea – Deme Ágnes – Millisits Máté: Doktáry 50	100
Millisits Máté: Emlékezés Gódor Kálmánra	111
Szelei László: A hatvani téglagyár története	118
Bácsa Tibor: Búcsú a gyárkérménytől	132
Réz Gyula: Tiltott rádióhallgatás	134
Ádám Balázs: Hatvan város címerének heraldikai áttekintése	135
 Az oly színes 2021-es évről	145
3. fejezet – EZ TÖRTÉNT 2021-BEN HATVANBAN!	161
Szűcs Péter: Községi költségvetések	162
Csordás Judit – Bácsa Tibor: Az önkormányzat azonnali fellépést sürget a bűzgyben	163
Csökkent a Robert Bosch Elektronikai Kft. eredménye	167
Csordás Judit: Innovatív csomagolás a Nordfilm Packaging Kft.-től	169
Lukács Mónika: Megduplázódott a gyártási kapacitás a Bioextra ZRt-nél	170
Csordás Judit – Rimán Alexandra: Célegyesben a Lipóti Pékség gyára	172
Lukács Mónika: Áadták az Ady Endre Könyvtár	173
Csordás Judit: Megújul az újhatvani rendelőintézet	177
Lukács Mónika – Csordás Judit: Az emberi elmúlás színterei	179
Csordás Judit: Húszéves volt a Szent Erzsébet Idősek Otthona	180
Csordás Judit: Immár tíz éve jelentkezik napi híradóval a Hatvan TV	181
Csordás Judit – Rimán Alexandra: A hatvani polgárőrség harminc éve	185
E-on sajtóközlemény: Új élményterápiás pálya a Bátor Táborban	188
Lukács Mónika: Ma már egy jó szakma felér egy diplomával!	190
Csordás Judit: Ötvenéves évfordulóját ünnepelte az atlétikai szakosztály	191
Lukács Mónika: Pro Natura szemétszedés	192
Kőszegi Ferenc: Rögös úton a Pro Urbe díjig	193
Csordás Judit: Száz óra népmese	199
Nagy-Hanula Viktória: A Vadászati Világkiállítás kiemelt helyszíne volt a hatvani vadászati múzeum	200
Gál Andrea – Millisits Máté – Schoblocher Bernadett: Kerékpártúrák a környéken	203
Schoblocher Bernadett: Tourinform Hatvan – Facebook játék	205
Fekete Anita: Kacagtató – érzelmi útravaló morzsák	207
Csordás Judit: Felavatták a Sztéhló Gábor teret	211
Gál Andrea: A Premontrei Rend megtelepedése Hatvan környékén - kiállítás a Hatvani Lajos Múzeumban	212
Szinyei András: Szubjektív megemlékezés a 900 éves Premontrei Rendről	217

Lukács Mónika – Pozsár Andrea: Lámpa csodák – Király Kornélia kiállításáról	222
Szűcs Péter: XXIII. Arcok és Sorsok Országos Portré Biennále	225
Lukács Mónika: Tehetséges helyi roma művészek mutatkoztak be	226
Szűk Balázs – Szinyei András – Kővári Éva: A tehetségápolás végtelen horizontja	227
Jegyzőkönyvek-dokumentumok: A sportsarnokról	234
Csordás Judit: Elkezdtek építeni az FC Hatvan új lelátóját	248
4. fejezet – HATVANI PORTRÉK	249
A múlt tanúi:	
Pálhidy Mihály: Az újhatvani gyógyszerár története...Szémann Ágostonék	251
Zsákai Piroska: Szémann Gusztó	252
Újszállási Rácz Lajos: Kossalka János emlékezete	253
Dányi Róbert: Bemutatkozik a Magyar Nemzetőrség hatvani szervezete	255
Lummer Anikó: Emlékezés Lummer Ferencre	257
A jelen kiválóságai	
Lukács M.–Rimán A.–Szűcs P.: Nyugállományba vonult Koza József prépost	260
Monori Zoltán: Évszázados múltunk dokumentumainak megőrzője (Nemes L. Ágnes bemutatása)	263
Szűcs Péter: Hatvani kutató orvos a nyirokcsomóról (dr. Jakus Zoltán kutatóorvos portréja)	268
Csordás Judit: A kamera mögött érzem igazán jól magam (portré Kalmár Jánosról)	271
Lukács Mónika: Lélekmentés az őserdőben... (Finta Lajos atyával beszélgettünk)	273
Csordás Judit: Ha újakezdehetném, ismét óvónő lennék (Padányiné Kalocsai Edit életútjáról)	275
Csordás Judit: Egy jó pedagógus szeretetet ad...(beszélgetés Polonkai Zoltánnal)	277
Csordás Judit: Mindig tudtam, hogy óvónő leszek (bemutatjuk Simon Attilánét)	279
Csordás Judit: A kultúra közvetítése egy szolgálat...(Tompai Z. Mihály portréja)	281
Bacsa Tibor: Hűben és hűségben ötven éve - interjú a Köles házaspárral	283
Bacsa T. szerk: Önkormányzati kitüntettek 2021-ben	298
A jövő reménysége	
Bacsa T.: Visszapillantottunk az emberiség sötét múltjába... (Ádám Antal Albert bemutatása)	307
5. fejezet – IN MEMORIAM... Búcsúznak	311
dr. Gesztesi Stefániától (Horváth Richárd polgármester búcsúztatója)	313
Rodek Antaltól (Fekete Gábor gyászbeszéde és Szinyei András búcsúztatója)	314
Demény-Dittel Lajostól (Bacsa Tibor búcsúztatója)	318
Fazakas Zsigmondától (Az Ady Endre Könyvtár kollektívája búcsúzik)	319
Menyhárt Páltól (Kocsis István és Bacsa Tibor a kiváló énekesről)	321
Co Vissertől (Kocsis István személyes visszaemlékezésével)	323
Juhász Gábertől (elköszön Nyilas Márta)	326
6. fejezet – HATVANI ALKOTÓK hatvaniak írták - Hatvanról írták	329
Greco Krisztián regényrészlete	330
D. Bodnár Gizella elbeszélése	332
Farmosi László versei	334
Szűk Balázs versei és elbeszélése	336
Balassa Olivia versei	338
Sági Klári novellái	340
Nógrádi László verse	344
Somodi Éva verse	345
Herczeg Attila versei	346
Zsákai Piroska egypercesei	347
Recenziók hatvani szerzők műveiről	349
Csáky Zoltán kötetéről	352
Kepes Károly kötetéről	354
Zsákai Piroska kötetéről	356
Mikó Ferenc: Karácsony című verse	357
7. fejezet – COVID NAPLÓ – Hatvan 2021	357
Bacsa Tibor összefoglalója a járvány eseményeiről	358
Hat nap a hatvani kórházban covidosan	399

HATVAN VÁROS CÍMERÉNEK HERALDIKAI ÁTTEKINTÉSE

*„Akik nem emlékeznek a múltra, arra ítéltetnek,
hogy újra átéljék azt.”*

George Santayana

Akár merre kirándul az ember lépten-nyomon találkozhat címerekkel. Ha meglátogatunk egy kastélyt vagy templomot, biztos, hogy találkozunk falra festett családi címerekkel, jelképekkel. A települések címereit pedig gyakran megtaláljuk egyes közintézményeik bejáratánál, a polgármesteri hivatal homlokzatán. Ezekből a jelképekből gyakran lehet következtetni a település történelmére, illetve az onnan származó nemesi családok címereiben is gyakran fellelhetők ezek a motívumok.

Korábbi kutatásaim során már foglalkoztam a címertannal, amely rendkívül érdekes és izgalmas terület volt számomra. Ezek során megismerhettem, hogy a címerek milyen összetettek és bonyolultak, hiszen felépített szimbólumaik segítségével a jelentéstartalmukkal szinte egy történetet mesélnek el. Azonban ahhoz, hogy ezt a titkot megismerhesd, tudnod kell hozzá a heraldika által használt „jelrendszert”. El kell sajátítanod, beszélned kell ezt a „nyelvet”. Tehát ebből kifolyólag a címerek készítésének rendkívül szigorú szabályai vannak.

Ezt egy jól ismert helyi példával szeretném érzékeltetni. Közbeszéd témáját képezte sokáig, hogy az 1972-es hatvani címer, amelyen sárga alapon sárga álló oroszlán helyezkedett el, a hétköznapi ember számára ismert volt, elfogadott volt, ám heraldikailag nem megfelelő. Ezért elhatároztam, hogy megvizsgálom városunk ominózus 1972-es címerét, és a jelenleg használt, 2004-ben elfogadott címet. Fényt derítek a módosítás körülményeire, amely immáron a heraldika szabályai alapján történt, ugyanakkor bemutatom Hatvan városának korábban ismert pecsétjeit, mint helyi jelképnek a fejlődéstörténetét, hiszen az itt szereplő ábrázolások letisztultabb formában megjelennek a mai címerünkben.

A címerek kialakulása

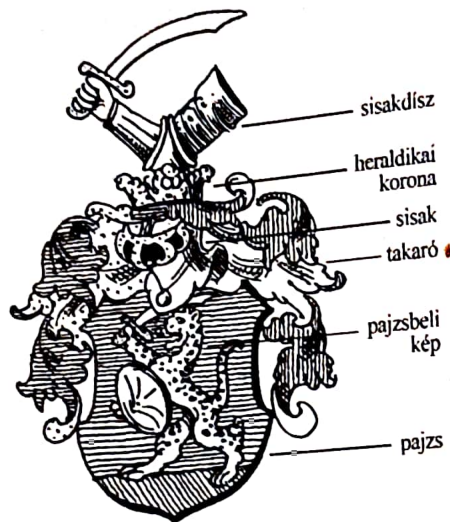
Az emberek már az ókortól kezdve használtak különböző jelképeket, de a napjainkban is használt címerek a Szentföldön születtek az ún. keresztes háborúk idején, amikor számos ország seregei érkeztek a XI–XII. században a terület visszahódítására. Fontos volt a harcok során, hogy a katonák felismerjék parancsnokaikat. Ezt egyszerűen úgy oldották meg, hogy színek s formák kombinációit festették pajzsukra, páncéljukra, így a csata hevében is könnyen megismerhették egy-egy páncél „viselőjének a hovatartozását”. Ezek a viszonylag egyszerű jelek az idők során egyre bonyolultabb ábrázolások lettek gyarapodó jelentéstartalommal. Vagyis fontos szerepet játszottak a hitnek és a mondabeli alakoknak a megjelenésében a címereken. A címet a használójához (közösségi rangjához) igazították, tehát a magasabb rangú lovagok bonyolultabb ábrázolást kaptak, ezzel is jelezve a társadalmi hierarchiába elfoglalt helyüket.

A címerek fejlődésében fontos szerepet játszottak a királyi udvarokban lebonyolított ún. lovagi tornák, ahol a XII. században megfigyelhetővé vált a jelvények címerré történő átalakulása, amelyek már egy konkrét személyhez, testülethez vagy éppen városhoz kötődtek. Ekkor jelent meg az örökölhetőség is, ami által nem csak tulajdonosának, hanem családjának is

a jelképévé vált az adott szimbólum. Az első olyan címer, amelyről bizonyítható, hogy állandó szimbólummá vált és a leszármazottak is éltek viselésének jogát 1130. körül keletkezett Franciaországban.¹

Megjelentek az első regulák is a címer készítésről, amelynek szigorú szabályait Bartolus de Saxoferrato a XIV. század végén írta le. Ekkor keletkezett a címer fogalmának meghatározása is, miszerint a címer olyan, általában pajzson viselt, meghatározott szabályok szerint megszerkesztett színes jelvény, amelyet egy család, intézmény vagy testület a saját maga azonosítására örökletes módon, állandó jelleggel használ.²

A heraldikai szabályok

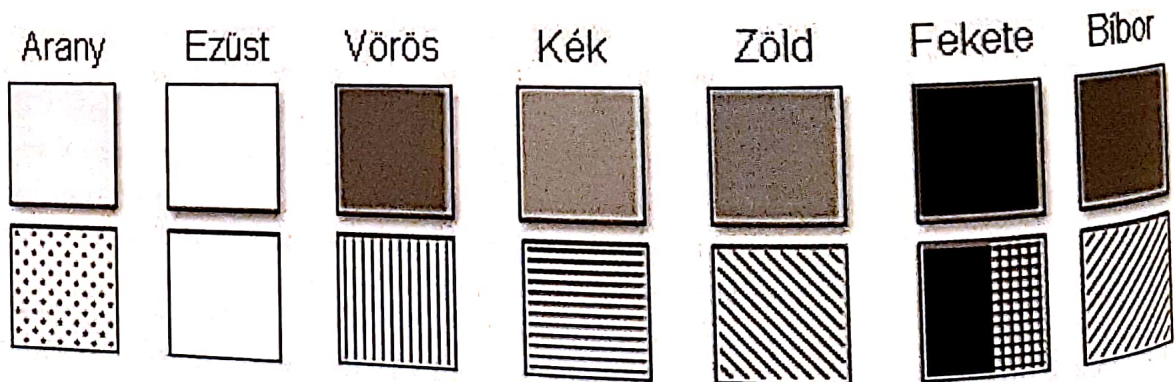
1. ábra A címer részei³

A címer fő részei:

A kutatás során vizsgáltam a címerpajzs, a címerképek, a címersisak, a sisakdísz és a pajzstartó alkotóelemeit, viszont nem vizsgáltam a címerpalást, a címersátort, és az egészhez hozzá tartozó zászlók bemutatását.

A pajzs a címer legfőbb alkotórésze. Pajzs nélkül nem beszélhetünk címerről, viszont címernek számít minden olyan heraldikailag szabályos ábrázolás, amely csak pajzsból és a rajta feltüntetett ábrákból áll, mindenféle további címerrészek és tartozékok nélkül (Hatvan címere is ilyen). Alakja a címertörténet során többször változott.

A címer borítását két részre tagolják: mázakra és bundabőrökre. A címertan a címertani mázakat fémekre és színekre osztja. A címereken az aranyat és ezüstöt fémeknek nevezzük akkor is, ha sárga illetve fehér színnel vannak helyettesítve. A heraldikának egyik legfőbb szabálya a címertani színekkel foglalkozik. A pajzsban fémmre fém, illetve mázra mázat nem szabad helyezni! A heraldikában a színeknek és a fémeknek a fekete-fehér kitöltött (vonalas) megfelelőivel is találkozhatunk.

2. ábra Színek ábrázolása a heraldikában³ (az ábra a 145. oldalon színesben is megtekinthető)

A négy legkedveltebb címerpajzsforma a háromszögű, a csücskös talpú, a tojásdad és a kerek talpú. Hatvan város 1972-es és 2004-es címere is csücskös talpú pajzson helyezkedik el.

A pajzsot leggyakrabban egyenes vonalakkal osztják meg, de előfordulnak homorú, domború, hullámos, lépcsős, fogas, fodros, stb. osztóvonalak is. A pajzs felső szélével párhuzamos osztást vágásnak nevezzük. A címerképen belül függőlegesen elhelyezkedő osztást hasításnak nevezzük.

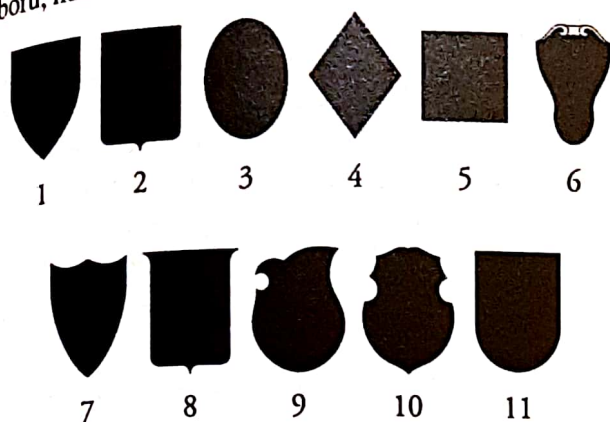
Az átlós vonalakkal történő pajzsmetszést pedig szelésnek vagy háránt osztásnak nevezik. Hatvan város címereinek vonatkozásában ilyenek nem jelennek meg.

Harmadolt pajzsról csak akkor beszélhetünk, ha az egyes mezők eltérők. Ha ugyanis a két szélső mező színe megegyező, akkor mesteralakról beszélünk.

A pajzson előforduló képek két nagy csoportba oszthatóak: a mesteralak (herold alak) a pajzs szabályos mértani vonalakkal való felosztása útján jön létre, a címerkép pedig az a pajzsra került bármilyen ábrázolás, amely nem mesteralak.

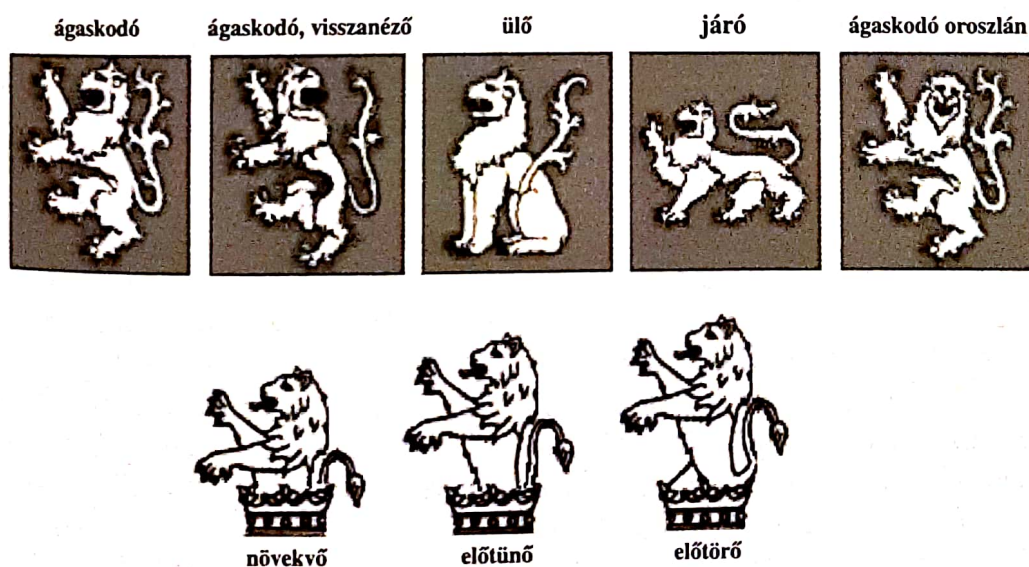
A címerkép legfőbb jellemzője, hogy a pajzsszéleket sehol nem érinti, vagy legalább két oldalán szabadon áll. Címerképek lehetnek természetes képek, képzeletbeli alakok és műalakok. A természetes képek ábrázolhatnak embert vagy emberi testrészt, állatokat, növényeket, természeti jelenséget, ásványi anyagokat, égitesteket stb.⁷

Az emberekhez hasonlóan az állatok ábrázolásánál is találhatunk teljes alakú megjelenítést, vagy az egyes testrészek pajzsra vitelét. A négylábú állatok lehetnek ágaskodók, lépők, ugrók, állók illetve legelők ritkán ülő helyzetűek is (Hatvan 2004-ben elfogadott címerén egy lépő oroszlán látható).

3. ábra Címerpajzs formák

(az ábra a 145. oldalon színesben is megtekinthető)

4. ábra A különböző címerállat ábrázolások* (az ábra a 145. oldalon színesben is megtekinthető)

A címerképek rendszerint jobbra fordulnak. Legkedveltebb címerkép az állatok közül az oroszlán, ez többnyire ágaskodó helyzetben ábrázolják jobb mellső vagy mindkét lábát előre nyújtva. Szája tátott, nyelvét kiölti, teste sovány, farka bojtos, felfelé kunkorodik. Már az élő heraldika korában előfordult, hogy az oroszlánt kettős farokkal ábrázolták (ma is kétfarkú oroszlán található Hatvan város címerében).

A címersisak a címernek a pajzzsal egyenlő fontosságú része. A sisak viselés joga eredetileg csak a lovagokat illette meg, ezért sisak csak a lovagok címerein szerepelt. A címerfestők sokféle sisakmintát megörökítettek már a címeren. Voltak zárt és csata sisakok, amelyeket csak csatában használtak. Az első sisakok tenyér alakú lemezből álltak, majd orrvédővel látták el őket.

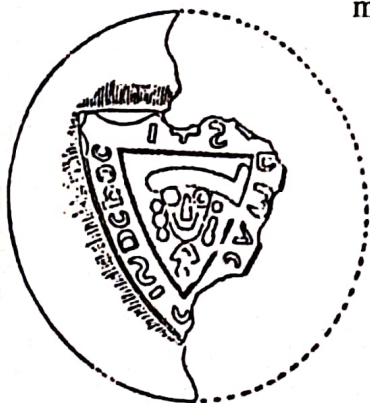
A pajzstartók emberi vagy állati alakok, akik két oldalról tartják, egy pajzstartó esetén az hátul állva őrzi a címet. A pajzstartók címertani ábrázolásának nincsenek kötött szabályai.

A jelmondat, mint címertani dísz mindig a pajzson kívül helyezkedik el. Lényeges kritériuma, hogy rövid legyen. Magyar címereken ritkán fordul elő, általában az egyházi címereket díszíti. Pecséteken viszont mindig van felírat, ahogy Hatvan egykori pecsétein is látható, amiről később szövegek majd.

A kereszt szimbolikus jelentésénél fogva elsősorban az egyházi címerek díszítő eleme. Címerdíszként általában a pajzs mögött helyezkedik el, de mint lovagkereszt a pajzsra is helyezhetőek.

HATVANI PECSÉTEK

Az első pecsét 1452-ből

5. ábra Az első címer pecséten (1452.)

Hatvan első címere írásban pecsét formájában (töredékesen) jelent meg egy 1452-ben kelt oklevélen.

Ez Hatvan település jelenleg ismert legrégebbi pecsétje, és az egi káptalan magánlevéltárában található, ahol a hozzátartozó oklevél fekete selyemsodratán függ. Az oklevél rövid tartalma az, hogy Wracz István és Chepe Mátyás, Nagyhatvan mezőváros bírái az egi káptalannal megegyezést kötnek a káptalannak járó bortized mikénti szedése ügyében. A pecsét fészke kerek alakú, 40 mm széles, halványsárga viasz; középen sötétebb sárga viaszba nyomták a tulajdonképpeni pecsétet, amely 22 mm átmérőjű kerekített háromszögletű középkori címerpajzs, ennek szélén 4 mm széles keret van a legenda (felírás) számára. Ha a címerpajzs háromszögletű alakját, továbbá a legenda kezdetét jelző kereszt elhelyezését a betűk régi majuscula alakját nézzük, és azokat összehasonlítjuk az 1238, 1278 és 1311. évekből ismeretes Patafi Péter, továbbá Csák nemzetségbeli Péter nádor és István nádor pecsétjével, illetve címerével, szembeötlő, hogy a mi pecsétünk a külsőségeiben feltűnően hasonlít ezekhez. Erre is támaszkodva kijelenthetjük: pecsétünk keletkezési idejét az 1300 év utáni időre tehetjük. Ismeretes, hogy I. Károly, de főleg Nagy Lajos és Zsigmond királyunk alatt Magyarországon is virágzott a lo-

vagkor, a pecsétek és címerek használatának kora. Ebből kifolyólag nem lehetetlen, sőt valószínű, hogy Hatvan ebben az időben, a királytól kapta a pecsét használatának jogát, és azzal együtt az „oppidum” (kiváltságos mezőváros) jelleget, bár a feljegyzések első ízben csak 1406-ban említik Hatvant „oppidum” megnevezéssel.

Sajnos, a pecsét betűinek egy része hiányzik, úgyhogy a hozzátartozó oklevél nélkül nehéz lenne értelmét kibetűzni. A legjobban olvasható rész a bal közepén lévő DE HOT (a T betűszára görbített) betűkapcsolatok, amelyek az előbb idézett oklevél szövege szerint és egész bizonyosan „DE HOT HOUN”-t (Hatvant) jelentik. Megérthető még az írás kezdetét jelentő kereszt után, (a címerpajzs felső sorában közepén) következő fordított „S” betű, amely nyilvánvalóan „Sigillum”-ot (pecsét) jelent; a többi részből a jobb felső sarokban az UM AC betűkapcsolatok olvashatók, a bal alsó sarokban CI ? betűk. A körirat összefüggően, Varju Elemér múzeum igazgató megállapítása szerint (a zárójelben lévő betűk letöredeztettek, hiányosak) a következő: S C(IVI) UM AC J(UDI)CI ~ DE HOT(HUON), vagyis Sigillum Civium ac Judicis de Hothoun; magyarul: a hatvani polgárok és bírák pecsétje. A pajzs közepén korai gót modorú, göndörfürtös fej látszik, amelyen glóriához hasonló körrész van. Könnyen lehetséges, hogy a képmás angyalt vagy szentet ábrázol, s miután Hatvanban már az Árpádok alatt állt a Szent Mária Magdolnáról elnevezett plébánia templom, nincs kizárva, hogy a fej ezt a szentet ábrázolja, de az is lehetséges, hogy boldog Margitról van szó, akiről a Hatvanban 1170–1230 körül letelepedett premontrei rend káptalanját nevezték. A pecsétnek csak ez az egy példánya ismeretes. Megjegyzendő, hogy dr. Iványi Béla a szegedi egyetem volt professzora – aki 1918-ban az egri káptalan magánlevéltárával foglalkozott –, az oklevelet ismerte a kézjegye rajta van.

Pecsét a török kiűzése után 1688-ból

1452 után semmit sem hallunk Hatvan pecsétjéről, nemsokára ráborul mezővárosunkra a török megszállás leple. De alig úzik ki a törököket 1686-ban, már 1688-ban Hatvannak újabb, vésett pecsétjével találkozunk, ez azonban az előbb leírt régitől – amely valószínűleg feledésbe merült –, teljesen különbözik.

Ezt a pecsétet négy változatban találjuk meg 1786-ig és később keletkezett levél zárójáról ismerjük, mint vörös viasz, illetve mint ostya pecsétet. Ez a török hódoltság utáni idők első ismert hatvani pecsétje; kerek, 25 mm átmérőjű, körirata: „Sigillum Hatvaniense. Ano. 1688” leírása a következő: az egyfarkú, első jobb lábával jogart tartó, heraldikailag jobb felé ágaskodó oroszán címerpajzsba van zárva, fején korona, amelyből kettős kereszt nő, a címerpajzs körül úgynevezett foszlányok. Az oroszán rajza a címer többi részéhez képest primitív, ami annak tulajdonítható, hogy a vésőmester a pecsétet valószínűleg oly címerről másolta le, amelyiken az oroszán szintén primitív kivitelű volt, a pecsét ugyanis feltűnően hasonlít nemesi címerhez.

1688.

6. ábra: Hatvan pecsétje (1688.)

Ellipszis alakú pecsét 1774-ből

Később nem találkozunk a fent említett pecsétekkel, csak 1774-ben tűnik fel ehhez hasonló, de már módosított alakú pecsétforma.

Ez már kisebb, ellipszis alakú, 17–22 mm átmérőjű; a címerpajzs helyett az oroszlán stilizált pálmaágakkal körülvelt tárcsában van, farka már kétágú és nem jogart, hanem alabárdot tart. A tárcsa fölött nagy, ötágú korona, amelyből kettős kereszt nő; két oldalán 1688 évszám, a foszlányok eltűntek. Körirata: „Sig Opi. Hatvan.”, vagyis „Sigillum oppidi Hatvaniense”, magyarul: Hatvan mezőváros pecsétje.

7. ábra: Hatvan mezőváros pecsétje (1774.)

Hatvan nagypecsétje 1848-ból

Egy 1852-ben Hatvanban kiállított végrendeleten találjuk Hatvan nagypecsétjét, ami ke-rek, 34 mm átmérőjű, körirata: „Sigillum. Oppidi. Hatvan. 1788.” Az oroszlán jogart tart első lábaiban (alabárd helyett), a kereszt két oldalán egy-egy csillag, körirata már magyarul van: „Hatvan. Mezőváros. pecsétje 1848.”

1848.

8. ábra: Hatvan nagypecsétje (1848.)

Ezekon kívül ismerünk még egy, az előbbihez teljesen hasonló pecsétet egy 1831-ben kelt oklevélről. Ez valamivel kisebb, 25 és 27 mm átmérőjű: az oroszlán egyfarkú, lábai között ágas tört vagy jogart (nem ismerhető fel teljesen) tart; körirata: „Sigilum. Opihidi. (sic) Hatvan 1811. A pecséteket aláírásuk hitelesítésére használták az említett tizedjegyzékeken és okleveleken a községi bírák, illetőleg a községi jegyzők.

Bizonyos, hogy az első helyen leírt pecsét a legrégebb és valószínű, hogy ezt 1688-ban vésette a város. A többi leírt pecsét az elsőnek a variánsa és bár mindegyikre az 1688 évszámot vésték, azokat sokkal később 1770 körül készítették, a rajtuk alkalmazott azonos évszámok nem a pecsét készítésének idejét jelzik, csak azt, hogy a mezőváros ebben az évben 1688-ban újraépült, újjáalakult. A pecsétek legnagyobb részt igen szép kivitelűek. Hogy a mezőváros milyen úton-módon jutott ezeknek a pecséteknek a használatához, azt nem tudjuk megállapítani. Valószínű, hogy önhatalmúlag csináltattatta és használta azokat.¹⁰

HATVAN VÁROS CÍMEREI

A heraldika szabályainak nem megfelelő 1972-es címer

Az 1945. április 22-ei szabályrendelet – amely a várossá nyilvánítás alkalmából született – szerint a város pecsétje: kör alakú, tartalmazza a város címerét, amely körül a következő felirat olvasható: „HEVES VÁRMEGYE HATVAN MEGYEI VÁROS.”

Az 1972-ben készült címer Küsterenyi Ervin – a későbbi restaurátor – még főiskolásként festette. A tanácsi közművelődési felügyelő Kocsis István és dr. Egres Jenő lokálpatrióta orvossal (aki később válik műkedvelő heraldikussá) egyeztetve készítette el a „hibás” címert. A Szepes (Schütz) Béla helytörténész könyvében bemutatott pecsétek szolgáltak kiindulópontul. Ezek azonban nem voltak színesek, és a rajz stilisztikája is egyszerű volt. A művész a heraldika szabályait mellőzve az előbb említett pecsétek rajzolatát figyelembe véve a saját fantáziájára támaszkodva alkotta meg 1972-ben Hatvan címerét.

Miután a címet megfestették, ez alapján a 4/1974. számú tanácsrendelet így határozza meg a címer leírását: a város címerének alakja álló pajzs, amelynek citromsárga háttéréből kiemelkedik a két lábra ágaskodó villás farkú oroszlán, amely piros színű botot tart első két lába között, a hatalom és az erő szimbolikus megjelenítéseképpen.

A rendszerváltást követően az első képviselő-testület is foglalkozik Hatvan város címerével, és 6/1994/III. 30. sz. rendelete meghatározza a város címerének, zászlójának, pecsétjének képét, és rendelkezik használatáról is. Itt csak a címer leírását adom közre, amely már valamivel szakszerűbben fogalmaz: „Álló csücskös talpú pajzs, arany mezőben fekete körvonalú, jobbra néző, két lábra ágaskodó oroszlán; kettős, felfelé kunkorodó, bojtos farkkal. Szája tátott, nyelvét kiölti, mellső lábaival piros botot tart.” A címer leírásból az is következik, hogy ek-

koriban Hatvan városának a címere nem felelt meg a korábban leírt heraldikai szabályoknak, mivel féltre féltre fest. Az oroszlánt a háttérből csak a fekete körvonal emelte ki.¹¹

Itt szükséges azonban megjegyeznünk, hogy napjainkban sem minden települési jelkép tesz eleget a heraldika szigorú szabályainak. Előfordul, hogy a helyi szimbólumokat – bár szabálytalanok – és a megalkotó önkormányzat a rendeletében „címernek” nevezi, s több-kevesebb hibával címerként is írja le. Az ilyen, képi tartalmában persze kifejező és leírható jelképeket, azonban a címertől megkülönböztetve jelvényként kell értelmeznünk.¹²

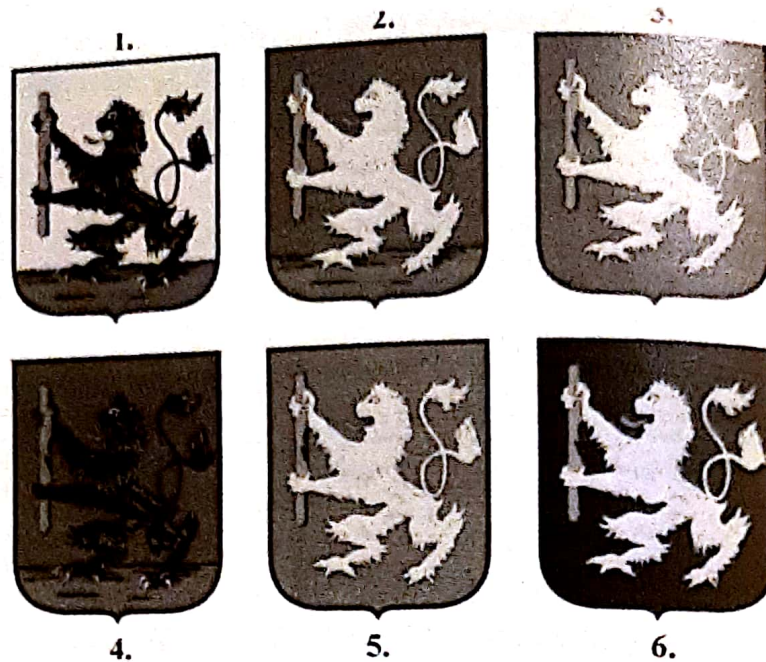
A heraldika szabályainak megfelelő 2004-es címer

1990-től törvény teszi lehetővé, hogy a helyi önkormányzatok megalkossák a település saját jelképeit. Ezzel a lehetőséggel élve a közösségek nagy lelkesedéssel láttak neki a múltbeli és jelenkori értékeik számbavételéhez, önazonosságuk, eredetük, elkötelezettségük szimbólumokban történő megjelenítésének. „Semmi sem képviselhetné kifejezőbben országunkat a világ előtt, mint falvaink, városaink jelképeinek színes tablója, amelyben büszkén mutatjuk fel gyökereinket tiszteletre és megőrzésre méltó hagyományainkat, értékeinket.” – írta Göncz Árpád köztársasági elnök.¹³

A „hibás” címer volt érvényben egészen 2004-ig. Akkor a képviselő-testület határozatot hozott egy szabályos címer megalkotására. Erre a szegedi Címerszakértő és Nyilvántartó Irodát kérte fel a város testülete. Ők megállapították a hibát, és ez alapján a korábbi jelképeket és szimbólumokat felhasználva készítettek javaslatokat. A testület elé hat féle címer variáns

9. ábra: Hatvan címere 1972-ben
(az ábra a 145. oldalon színesben is megtekinthető)

10. ábra: Javaslatok Hatvan új címerére vonatkozóan (az ábra a 145. oldalon színesben is megtekinthető)

került, és ebből kellett kiválasztaniuk azt, amely a település jelképrendszerének legfontosabb emblémája lesz: az új címert. A megoldási lehetőségek közül a képviselő-testület a „kék-sárga” változatot fogadta el. Így 2004-től ez Hatvan város hivatalos címere.

Két címer összehasonlítása a heraldika regulái szerint

A régi címer (1972) alakja álló pajzs, amelynek citromsárga háttéréből kiemelkedik a két lábra ágaskodó villás farkú oroszlán, amely piros színű botot tart első két lába között, a hatalom és az erő szimbolikus megjelenítéseképpen. A új címer (2004) álló csücskös talpú pajzs, kék mezejében, jobbra forduló, jobbra néző, vörössel fegyverzett arany oroszlán dúsbojtú kettős farokkal lebegve lép jobbra. Mellső karmaiban függőlegesen vörös botot tart.

11. ábra: Hatvan címere 2004-től (az ábra a 145. oldalon színesben is megtekinthető)

Az oroszlán rajza a város címerében a mai napig megmaradt. Legelőször az 1688-as pecséten tűnik fel. A törököket a városból 1686-ban űzik ki. Feltételezhető tehát, hogy a törökökkel szembeni hősiességek, bátor helytállásra utal az erőt, bátorságot, hatalmat szimbolikusan jelképező oroszlán.

A bot változatos formájú és típusú címerkép a heraldikában. Uralmi jelkép, ezért számos formában és helyzetben megjelenik. Leggyakrabban mellék címerábraként ember vagy állat tartja, de önállóan is előfordul. Harci változatai a buzogányok. A bot a kiválasztottság, beavatottság, az égi eredetű, valamint a parancsnoki hatalom jelképe volt. Hatvan címerében a vörös bot szimbolizálhatja a városnak az alkotmány által biztosított

„hatalmát”. Egy másik lehetséges értelmezés szerint a bot egy szőlőkarót jelképez, amely a Hatvan környéki szőlőtermesztésre és borkészítésre utal, amely már a török időktől kezdődően ismeretes.

A címer régi színezéséről nem tudunk, hisz csak pecséteken, pecsétnyomókon ismerjük, az 1972-es címer színezése azonban nem mondható szerencsésnek, mivel ellentmond a heraldika, a címertan évszázadok alatt kialakult hagyományainak, anélkül, hogy ezzel valami többletet nyújtana. Már maga a címer leírás is hibás, mert sárga alapszínről beszél, sárga azonban nem címertani szín, illetőleg az aranynak felel meg vagyis címertanilag „fém”. A másik hibája a címernek, a „fekete rajzolatú” (azaz fekete körvonalú) oroszlán, ami ismét címertani lehetlenség, mivel fémmre (az arany, illetve sárga címerpajzsra) fémet helyez, mégpedig ugyanazt a fémet, az aranyat, mivel az oroszlán is arany és csak a körvonalai feketék. Márpedig fémmre fém, színre szín helyezését a heraldika nem engedélyezi. Ha e két „mázt”, a feketét és az aranyat akarjuk a címerben használni, akkor pl. az arany pajzsmezőben fekete testű oroszlánt kellene ábrázolnunk. Ilyen fekete oroszlán aranymezőben látható például a 6 db-os hatvani címerjavaslat közül az 1. számú változatban, vagy ha kitekintünk, akkor Lipcse város címerében is.

12. ábra: Lipcse címere¹⁴

A címer harmadik máza, a bot vörös színe ellen heraldikai kifogás nem merülhet föl. Fölösleges, bár nem szokatlan az oroszlán lába alatti füves talaj, de szabályszerűen itt is más színű mázt kellett volna a pajzstalpon alkalmazni, vagy a pajzstalp elkülönítését elhagyva, a címerállat „lebeghetne” a pajzsban, esetleg a pajzs szegélyén támaszkodhatna.¹⁵ Az új címer ezeket a hibákat küszöbölte ki. Napjainkban Hatvan városa a heraldika szabályainak eleget tevő és a múlt hagyományaira támaszkodó szabályos címerrel rendelkezik.

Ádám Balázs

Lábjegyzet:

¹ Nyulásziné Straub Éva: Öt évszázad címerei. Budapest, Corvina kiadó, 1987. 7-8. o.

² Bertényi Iván: Kis Magyar címertan. Budapest, Gondolat kiadó, 1983. 10. o.

³ Nyulásziné Straub Éva: Öt évszázad címerei. Budapest, Corvina kiadó, 1987. 12. o.

⁴ Feiszt György: Rövid magyar címertan és pecsétan. Budapest, Tankönyvkiadó, 1986. 12. o.

⁵ Nyulásziné Straub Éva: Öt évszázad címerei. Budapest, Corvina kiadó, 1987. 12. o.

⁶ [http://hu.wikipedia.org/wiki/Pajzs_\(heraldika\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/Pajzs_(heraldika)) vagy <http://www.nyest.hu/hirek/cimeres-es-szimbolikus-ex-librisek> 2012.

⁷ Bertényi Iván: Kis Magyar címertan. Budapest, Gondolat kiadó, 1983. 32-33, 35-37. o.

⁸ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Heraldika> 2012.

⁹ Feiszt György: Rövid magyar címertan és pecsétan. Budapest, Tankönyvkiadó, 1986. 25-27. o.

¹⁰ Szepes (Schütz) Béla: Hatvan község története. Hatvan, Hatvany Lajos Múzeum kiadványa. 1994. 28-31. o.

¹¹ Dr. Pethő Károly: Hatvani lexikon. Hatvan, 1996.

¹² Szegedi Címertan és Nyilvántartó Iroda (2723 Szeged, Csaba u. 16/b) - Barna Gábor irodavezető.

¹³ Göncz Árpád (1922 - 2015.) író, köztársasági elnök

¹⁴ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Lipcse> 2012

HATVAN VÁROS ÖNKORMÁNYZATA KÉPVISELŐ-TESTÜLETÉNEK 30/2004. (V.28) RENDELETE

Hatvan város címere, zászlója, pecsétje használatának rendjéről szóló 16/2003. (V.30.) sz. rendeletének / továbblakban: R / módosítására

Hatvan Város Önkormányzata a helyi önkormányzatokról szóló – többször módosított - 1990. évi LXV. tv. 6.§ a) pontjában, valamint a 16.§ (1) bekezdésében kapott felhatalmazások alapján az R-t a következők szerint módosítja.

1. §

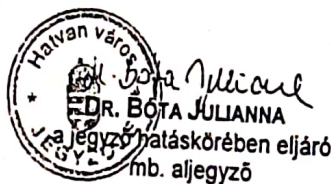
Az R 2.§ (1) bekezdés helyébe a következő rendelkezés lép.

„2. §

(1) Hatvan város címere: álló csücsköstalpú pajzs, kék mezejében jobbra forduló, jobbra néző, vörössel fegyverzett arany oroszlán dúsbojtú kettős farokkal lebegve lép jobbra. Mellső karmaiban függőlegesen vörös botot tart.”

3. §

Ez a rendelet 2004. június 1-én lép hatályba.

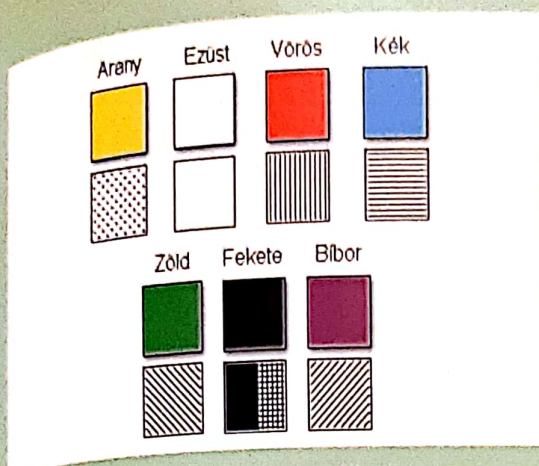

Érsek Zsolt
ÉRSEK ZSOLT
polgármester

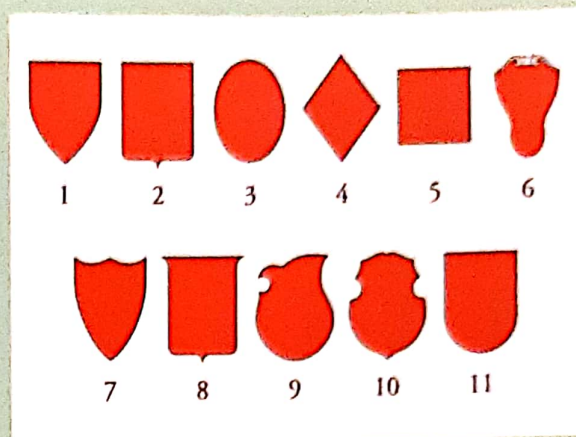
Felhasznált irodalom:

- Bacsa Tibor: Hatvan a XXI. század kapujában, Hatvan, 2003.
 Bertényi Iván: Kis magyar címertan. Budapest, Gondolat Kiadó, 1983.
 Dr. Pethő Károly: Hatvani lexikon. Hatvan, Hatvani nyomda kiadásában, 1996.
 Feiszt György: Rövid magyar címertan és pecséttan. Budapest, Tankönyvkiadó, 1986.
 Németi Gábor: Hatvan város története. Hatvan, 2005.
 Nyulásziné Straub Éva: Öt évszázad címerei. Budapest, Corvina Kiadó, 1987.
 Nyulásziné dr. Straub Éva: Magyarország címerkönyve Budapest, CEBA Kiadó 2001.
 Schranz András szerk.: A tudomány térképe. Budapest, Keraban Kiadó, 1995.
 Szegedi Címerszakértő és Nyilvántartó Iroda 2723 Szeged, Csaba u. 16/b Barna Gábor irodavezető Tel: 62/422-392
 Szepes (Schütz) Béla: Hatvan község története. Hatvan, Hatvany Lajos Múzeum kiadványa, 1994.
http://www.munkacsyszf.hu/jelkepek/jelkepek/jelkep_cimer.htm
http://www.arcanum.hu/mol/lpext.dll/mol_cimer/53?fn=document-frame.htm&f=templates&2.0
<http://www.nemzetijelkepek.hu/cimer.shtml>
<http://www.staff.u-szeged.hu/~kofalvi/heraldika.html>
http://vilagbiztonsag.hu/index_files/Page4141.htm
http://www.heraldika.hu/index_hu.html

HATVAN CÍMERE A HERALDIKA TÜKRÉBEN

Színek ábrázolása a heraldikában

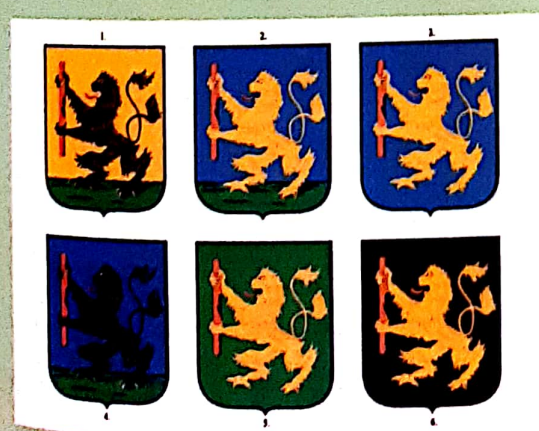
Címerpajzs formák

A különböző címerállat ábrázolások

Hatvan címere 1972-ből, heraldikailag nem volt megfelelő

Felajánlott variánsok Hatvan címérére vonatkozóan

Hatvan 2004-től használt heraldikailag pontos címere